

ЛЕСНОТО РЕШЕНИЕ

Или как различни експерти ни убеждават, че вместо да решаваме проблемите си сами, е по-добре да ги прехвърляме на децата си

Най-лесното решение на един проблем е да го прехвърлиш на децата си – те нямат възможност да ти възразят. Водени от този принцип, различни експерти ни убеждават колко лошо нещо е осигуряването във втория стълб на пенсионната система в България. И колко по-добре е в НОИ – оттам всеки ще получи пенсия, независимо дали и колко е внасял. Защото „*държавата гарантира пенсиите*“. Освен това, пенсионните фондове работят на загуба и изяждат парите на хората, така че „*две пенсии са по-малко от една*“. А и „*унаследяването на средствата в Универсален пенсионен фонд (УПФ) е мит*“, така че дори в това отношение фондовете не дават нищо повече от НОИ.

Всички знаем, че една лъжа, повторена многократно, започва да се възприема като истина. Затова нека да видим каква е истината, преди горепосочените лъжи да са я задушили окончателно.

„Държавата гарантира пенсиите“

На пръв поглед звучи логично – докато размерът на пенсиите от УПФ зависи основно от размера на вноските ни и доходността на фонда, размерът на пенсиите от НОИ се определя с политическо решение към момента на отпускането им. Няма пречка правителството днес да обещае, че след 20 години средният размер на пенсиите от НОИ ще бъде двойно по-висок от средната работна заплата, например. Лесно е да даваш обещания, които няма да ти се наложи да изпълняваш.

А кой всъщност ще трябва да изпълнява тези обещания? Държавата ли? Не – децата ни. Българската държава отдавна вече няма приходи от собствена дейност, с които да гарантира каквото и да било – малкото останали държавни предприятия по-скоро черпят пари от бюджета, отколкото да внасят в него. Основната част от постъпленията в бюджета на държавата идват от нас, нейните граждани – пряко (под формата на данъци и осигуровки) или непряко (под формата на държавен дълг, който отново ще бъде изплащан от нас чрез данъците). Прехвърляйки парите си към НОИ сега, ние на практика ще ги подарим на днешните управляващи и ще чакаме някой ден тези пари да ни бъдат връщани от децата ни. Но за децата ни ще бъде още по-трудно да ни издържат, отколкото за нас да издържаме нашите родители. Ако към 2010 година всеки 100 работещи са издържали около 77 пенсионера, то към 2060 година 100 работещи ще издържат 94 пенсионера. Дай Боже такова чудо да се случи на българската икономика, че децата да насмогват на увеличаващите се разходи за издръжка на пенсиониранияте им родители или да са обхванати от такъв алтруизъм към прежните поколения, че да са готови да жертват половината от дохода си, за да осигурят достойните им старини.

Редно ли е обаче отсега да обременяваме децата си с такива очаквания?

„Две пенсии са по-малко от една“

За някои експерти обаче демографските тенденции не са от значение, нито е проблем огромната осигурителна и данъчна тежест, която отсега се прехвърля върху бъдещите поколения. Напоследък в редицата на тези експерти се озова и Любомир Христов. Той дори направи изчисления за размера на пенсиите, които НОИ ще изплаща и „доказа“, че при запазване на сегашната формула в първия стълб, и с оглед на досегашните резултати на фондовете във втория стълб, „две пенсии ще бъдат по-малко от една“ – тоест хората, които ще получават пенсии, както от НОИ, така и от УПФ, ще

вземат по-малко от тези, които „мъдро“ са прехвърлили средствата си към НОИ и получават само държавна пенсия.

И тук идва най-интересното – методът, по който са направени тези изчисления. Първият любопитен факт е, че г-н Христов сравнява размера на номиналната пенсия, която ще отпусне НОИ с размера на реалната пенсия, която би отпуснал УПФ. С други думи, размерът на пенсията от УПФ е намален с процента на натрупаната през годините инфлация, докато този от НОИ не е.

За г-н Христов е било лесно да изчисли държавната пенсия – там има формула, пък да му мисли този, който трябва да я изпълнява. По-иначе стоят нещата с пенсията от УПФ. Както споменахме, тя зависи от редица фактори, най-важните сред които са размерът на вноските ни и доходността реализирана от фонда. Г-н Христов използва три компонента, за да изчисли „реалната доходност“ на УПФ:

1. процентът, с който са нараснали средствата ни по партидата (т.нар. „номинална доходност“);
2. инфлацията;
3. процентът от средствата ни, който е бил отчислен за управленски такси.

В изчисленията на г-н Христов е взета стойността на горните три компонента за 12-годишен период - от 2002 до 2014 г. и впоследствие от стойността на първия компонент (номиналната доходност) е извадена стойността на втория и третия (инфлацията и таксите). По този начин г-н Христов е получил „реална доходност“ на УПФ от -2.6% за 12-годишния период. Така изчислената „реална доходност“ от -2.6% е приложена върху 40-годишен период на осигуряване, в резултат на което се оказва, че средствата по партидите в УПФ ще намалее за тези 40 години с около 37% (в примера на г-н Христов – *„при внесени общо 5,454.55 лв., Вие ще разполагате точно с 3,425.81 лв. капитал“*). Въз основа на така получените 3,425.81 лв. капитал, г-н Христов бързо пресмята, че пенсията, която ще получаваме от УПФ в замяна на 5% си вноска там, ще бъде двойно по-малка от тази, която би ни дал НОИ в замяна на тези 5%. Изводът от тези сметки изглежда ясен.

Самите сметки обаче не са верни – в тях има две фундаментални грешки.

Първата грешка касае начина, по който е отчетен ефектът от инфлацията върху натрупванията в УПФ. Г-н Христов не си е направил труда да изчисли този ефект година по година, а директно е намалил с инфлацията крайния (най-висок) размер на натрупванията през периода. Номиналната доходност в УПФ обаче е отчетена година по година. Така г-н Христов на практика постига следното:

- при отчитането на положителния ефект от номиналната доходност отразява факта, че този ефект е бил по-малък в началото, когато размерът на средствата по партидата е бил по-малък;
- при отчитането на отрицателния ефект от инфлацията обаче не отчита този факт, а я прилага „наготово“ върху последния (най-висок) размер на натрупванията по партидата.

Този подход засилва многократно ефекта от инфлацията. То е все едно, ако през годината размерът на заплатата ви е растял всеки месец, при определяне на сумата на дължимия данък да се вземе последният (най-висок) размер на заплатата ви и така определената сума да бъде удържана със задна дата и от по-малката заплата, която сте получавали през предходните месеци.

Ако обаче ефектът - както от номиналната доходност, така и от инфлацията - бъде взет година по година, реалната доходност от УПФ в края на периода би била положителна – 0,464%. Следователно, ако г-н Христов беше изчислил реалната доходност на УПФ вярно, примерът му щеше да изглежда по следния начин: *„при внесени общо 5,454.55 лв. Вие ще разполагате точно с*

9,941.72 лв. капитал номинално и 5,993.12 лв. капитал реално“. При правилно определени натрупвания по партидата, номиналният размер на месечната пенсия от УПФ, който г-н Христов щеше да изчисли, би бил с 45% по-висок от размера, който същото лице би получило от НОИ в замяна на 5% си вноски.

Горната сметка обаче все още нямаше да е напълно коректна, защото в нея би се съдържала **втората фундаментална грешка на г-н Христов, касаеща начина, по който е отчетен ефектът от таксите върху натрупванията в УПФ.**

Ясно е, че стойността на трите компонента, участващи в реалната доходност няма да бъде същата за 40-годишния период като тази за 12-годишния период. И ако при първите два от тези компоненти – номиналната доходност и инфлацията не можем да сме сигурни в каква посока ще се развиват, то третият компонент – процентът, отчислен за управленски такси със сигурност ще намалява. Това е така, защото управленските такси се събират еднократно от постъпващите по партидата нови вноски, но не и върху вече натрупаните средства. Затова тежестта им през първите 12 години е в пъти по-голяма от тази за целия 40-годишен период на осигуряване.

Г-н Христов обаче е игнорирал и този факт, и смело е приложил тежестта на таксите през първите 12 години за целия 40-годишен период на осигуряване.

Горепосочените грешки в сметките на г-н Христов, заедно с игнорирането на инфлацията от изчислената за НОИ пенсия, е изкривило сметките му съществено – толкова съществено, че да достигне до извода „две е по-малко от едно“.

„Унаследяването на средствата в УПФ е мит“

Неверните твърдения на Любомир Христов обаче не се изчерпват с горепосочените объркани сметки. Той ни убеждава и че унаследяване на средствата в УПФ няма да има. Според него, *„след като Ви отпуснат пожизнена пенсия, остатъкът от Вашата партида се прехвърля в общ кюп в пенсионния фонд“*, а средствата в този „общ кюп“ не подлежат на наследяване.

Ето какво предвижда обаче действащото законодателство (чл. 170 от Кодекса за социално осигуряване):

„Права на наследниците

Чл. 170. (Изм. - ДВ, бр. 67 от 2003 г.) (1) При смърт на осигуреното лице на наследниците, преживелия съпруг, низходящите или възходящите, се изплащат еднократно или разсрочено натрупаните средства по индивидуалната му партида, като се спазват редът на наследяване и размерът на наследствените дялове, съгласно Закона за наследството.

(2) При смърт на пенсионер на универсален или професионален фонд на наследниците по ал. 1 се изплаща остатъкът от средствата по индивидуалната му партида.

(3) Когато осигуреното лице или пенсионерът няма наследници по ал. 1, натрупаните средства по индивидуалната партида в универсален фонд се прехвърлят в пенсионния резерв, а натрупаните средства по индивидуалната партида в професионален фонд се прехвърлят в държавния бюджет.“

Видно е, че прехвърляне в „общия кюп“ се осъществява само в случаите, когато наследници няма. Във всички останали случаи средствата се наследяват.

Г-н Христов обаче твърди, че бил запознат с *„готвени промени в КСО“*, които ще променят горното. Вярно е, че в средата на 2013 г. Комисията за финансов надзор представи проект за изменения и допълнения в КСО, уреждащ подробно фазата на изплащане на пенсии от втория

стълб. Този проект предвижда при пенсиониране част от средствата на осигурените лица да се прехвърлят към пенсионното дружество (а не „в общ кюп в пенсионния фонд“, както твърди г-н Христов) с цел изплащане на пожизнените пенсии и по отношение на тази част от средствата наследяване не е предвидено. Останалата част от средствата обаче си остават по индивидуалната партия в УПФ и по отношение на тях наследяването се прилага с пълна сила – чл. 168б от проекта.

Горепосоченият проект до момента не се е превърнал в закон. Но дори и да беше, твърдението, че средствата от УПФ не подлежат на наследяване, щеше да си остане невярно.

В заключение

Във втория стълб наистина има неща, които трябва да се подобрят:

- трябва да се даде възможност за управление на фондове с различен рисков профил (т.нар. „мултифондова система“), които да позволят на дружествата да инвестират средствата по начин, съобразен с потребностите на различните категории осигурени лица;
- трябва да се уреди подробно фазата на изплащане на пенсии от втория стълб и др.

Изготвеният от КФН през 2013 г. проект за изменения в КСО дава сравнително добра уредба на тези въпроси. След като експертната работа е свършена, усилията, необходими за превръщането на проекта в работещ в интерес на осигурените лица закон, не биха били толкова големи.

Но, разбира се, винаги има и по-лесно решение – вместо да решаваме проблемите си, да ги прехвърляме на децата си.

По статията работиха:
Николай Младенски, юрист
Цветомир Илиев, икономист